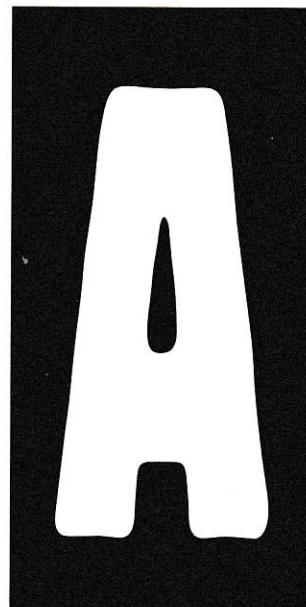

CONSIDERACIONS SOBRE LES FAÇANES D'ALGUNES CASES SENYORIALS DE TARRAGONA

Entenem la façana com la imatge de la casa, que pot o no connotar la importància del seu interior. Tenint en compte l'objectiu principal del nostre treball, que tracta l'art i la societat, valorem aquest element com a primordial, sobretot en una classe social ascendent que vol mostrar i deixar constància del seu progrés i de la seva posició. Així prenem tres cases que permeten tenir-ne una bona mostra, mantenint la mateixa selecció de l'article d'Ivan Favà: les cases Castellarnau, Montoliu i Canals.

A més del caràcter i la importància que té la façana com a part de la representació social, té, com és obvi, un gran pes el carrer o lloc on està ubicada la casa en qüestió.

Les cases que treballem foren construïdes sobre les edificacions romanes, a les quals s'afegiren posteriorment les de l'època medieval, fins a arribar al segle XVIII, època en la qual la situació econòmica que havia començat la recuperació a finals de la centúria anterior va permetre la modificació i reestructuració de les velles cases per donar-los un caràcter encara més senyorial, com corresponia a la categoria dels seus habitants.

Des de l'època medieval la ubicació i distribució de les famílies notables de Tarragona es localitza en carrers molt determinats. Concretament, als segles XI-XIII les seves residències estaven als carrers de la Nau i dels Cavallers.¹ Al segle XIV la burgesia i la petita noblesa s'ubicaven també en altres llocs i carrers com la plaça de la Seu, el carrer Major i el carrer d'en Granada.²

El carrer dels Cavallers ha estat considerat com el més senyorial de la ciutat. Hi han viscut una sèrie de personatges destacats de noble nissaga, cosa que explica el nom que va adoptar a partir de finals del segle XVI.³

Aquestes cases, residències de les famílies notables de la ciutat, foren construïdes o reedificades seguint o imitant els models de

les cases senyorials neoclàssiques de les grans ciutats. La major part foren construïdes per mestres d'obres, sense regir-se per les normes estrictes pròpies de l'estil, amb la llibertat que els donava la seva ubicació perifèrica i també el seu desconeixement.

Per tant, a l'hora de fer la valoració d'aquestes obres, a més del seu disseny, hem de valorar la seva significació social, de vegades més important que els propis del seu autor.

Aquest valor social està condicionat històricament pel seu ús i en aquest cas pel prestigi social de la família que hi va residir.

La casa Castellarnau

Els orígens de la casa Castellarnau es remunten a inicis del segle XV, documentada com a casa nobiliària d'Iu Ferrer.

El 1542 fou residència de l'emperador Carles V durant la seva estada a Tarragona, conjuntament amb la casa Ixart i la casa Montoliu, que foren habilitades per a tal motiu.⁴

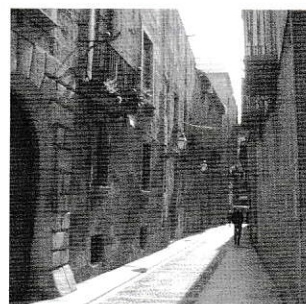
El mes d'abril de 1764 Carles de Castellarnau va comprar la casa del carrer dels Cavallers a Josep de Vidal i Amargós, cavaller i negociant de la ciutat.⁵

A aquesta casa va unir dues cases més petites amb l'objectiu d'aconseguir un immoble de més grans dimensions. Per dissenyar la nova casa fou encarregat l'arquitecte Josep Prat i Delorta (Barcelona, 1726) i fou executat pels mestres d'obres Josep Gil Major i Josep Gil Menor.⁶

En la seva façana i planta, l'edifici segueix el traçat del carrer, la forma irregular del carrer medieval que ha condicionat l'alineació corba de la seva façana principal.

La família Castellarnau va decidir reformar aquest edifici d'estructura gòtica per adaptar-lo als nous temps i d'acord amb la seva categoria social. Entre els canvis notoris tenim l'accés principal presidit per l'escut nobiliari, els balcons i el jardí. Amb això

El carrer dels Cavallers

s'ajustava als cànons característics dels palaus neoclàssics, amb detalls de reminiscències barroques.

La casa presenta dues façanes. La principal dóna al carrer dels Cavallers i una altra de secundària, al carrer de Ferrers. La primera, amb clar predomini de l'horitzontalitat, està constituïda en la seva major part per tres plantes, a excepció de la part dreta que, com era tradicional en les cases neoclàssiques importants, s'obre al jardí ubicat al nivell de la planta baixa.

Si prescindim de la part del jardí, la resta presenta una distribució gairebé simètrica. La planta baixa té la porta principal just al mig i als seus costats dues petites finestres i dues portes més, que comprenen un total de cinc accessos a la residència. La planta noble i la superior tenen un mateix nombre d'obertures, que alternen el ritme quant a balcons i finestres. A la part dreta, que correspon al jardí, la paret de la planta noble es perllonga, per la qual cosa hi van obrir dues finestres més, per mantenir el joc compositiu, si bé la diferència de grandària i l'espai existent entre aquestes altera el ritme; per tant, sembla ser un afegit posterior.

La façana del jardí és rematada, a la part superior, per una escultura neoclàssica que mira al carrer. Aquesta obra forma part del programa decoratiu del jardí, i integra un trio amb les altres dues que estan a l'interior.

Altres elements a tenir en compte són motllures, dentells i sòcols realitzats en pedra, que foren ressaltats en la restauració realitzada als anys setanta. D'igual manera hem d'assenyalar que els esgrafiats formaren part de la darrera restauració amb l'objectiu d'adequar la casa amb la tradició vuitcentista catalana.⁷

La façana posterior dóna al carrer de Ferrers amb les portes falses, que portaran a canviar durant un període el nom del carrer,

que era conegut com a carrer de les Portes Falses. Aquesta façana té un caràcter menys unitari.

En conjunt es veu com inicialment aquesta casa no fou concebuda des d'un començament com una obra única, sinó que és el resultat de la fusió de diferents cases. El seu tractament formal és variat i irregular, cosa que, per altra banda, s'explica per la diferència de categoria del carrer i el seu ús, ja que a la planta baixa hi havia set mínims habitatges, que eren llogats.⁸

De totes maneres volem destacar l'interès posat en l'ornamentació de les baranes de les terrasses superiors de manera similar a les macetes decoratives que decoraven la barana del jardí del Palau Moja a Barcelona. Decoració que, malgrat donar a un carrer poc significatiu, des del punt de vista social, es justifica ja que són terrasses d'ús dels propietaris de la casa.

Casa Montoliu

És una altra de les cases notables del carrer dels Cavallers. Aixecada entre mitgeres, està separada de la casa Castellarnau per la casa Ixart. Igual que altres residències importants d'origen medieval fou transformada al segle XVIII en casa pairal de la família Montoliu, una de les nissagues de més tradició a les comarques de Tarragona.

Fou una bona època de la família, com es demostra també per la construcció del castell del Morell, la casa d'estiueig dels Montoliu, a mitjans del segle XVIII.

L'antic edifici, segurament d'estil gòtic tardà, va donar pas a una façana d'estil neoclàssic, de composició més senzilla que la dels Castellarnau. Integrada per tres plantes, amb clar predomini de l'horitzontalitat, és presidida per una gran portalada que dóna pas al pati central, el més important i senyorial de la ciutat.

Sobre aquesta porta es troba el balcó principal de la sala noble de la casa i als seus costats s'ordenen simètricament els balcons i finestres restants. Aquesta simetria es veu alterada per una porta d'accés ubicada a l'extrem dret de l'edifici.

L'harmonia del conjunt, dins de la seva sobrietat, atorga una gran dignitat a aquesta façana, en consonància amb l'interès del seu interior.

Hem d'assenyalar que quan aquest edifici fou habilitat com a conservatori de música, a començaments dels anys vuitanta, s'elimina la façana del segle XVIII, de la qual només queda la portada arquivada de pedra.

Finalment, pel que fa a la façana posterior és conceptual i formalment similar a la de la casa Castellarnau.

Casa Canals

Està ubicada al carrer d'en Granada, considerat un dels carrers més antics de la ciutat, documentat al segle XII, en la qual estava situat el casal nobiliari dels Granada.⁹ Montse Caballero parla d'un edifici documentat al segle XV i que a meitat del segle XVII fou incendiat i enrunat.¹⁰ Per tant, la casa fou aixecada de nou, segurament al segle XVIII, com altres residències similars de la ciutat.

La façana del carrer d'en Granada comprèn tres nivells. En el primer trobem el semisoterrani i l'entresòl; en el segon, la planta noble, i en el tercer, les habitacions de servei. Exteriorment aquesta residència és molt senzilla i austera, de distribució irregular, només sobresurt l'interès per ressaltar la planta noble amb els quatre balcons, amb baranes de ferro forjat, i les portes amb motlures, dentells i cornises de pedra. Ara bé, en la relació espai exterior-interior, aquest mirament no es correspon amb la realitat, perquè el sector més important de la casa dona a la façana posterior, que no té sortida a l'exterior, però sí, una magnífica ubicació, ja que dona al mar.

A més, hem d'afegir que la façana del carrer d'en Granada es continua amb la paret que dona al jardí, en la qual no hi ha hagut o almenys no coneixem, cap interès a aconseguir una organització formal dels plens i els buits, a la vegada que la seva visió no permet fer-se idea de l'interior de la residència com tampoc de la grandària de la façana posterior que arriba fins al portal de Sant Antoni.

En aquesta darrera façana oberta directament sobre la muralla romana trobem deu finestres enreixades de diferents formats amb la finalitat essencial de dotar de bona lluminositat l'interior més importat de la casa.

Veiem, per tant, que en aquesta darrera residència no ha existit per part dels seus propietaris la preocupació o l'interès de mostrar exteriorment el que es trobaria al seu interior, del qual parla l'article d'Ivan Favà.

Hi ha, per tant, una diferència de concepte quant a les façanes de les cases tractades i malgrat el valor del seu interior, que avui en dia encara es conserva.

Finalment, volem destacar el valor social d'aquesta casa que es va fer palès amb l'estada del rei Carles IV a Tarragona, quan va visitar la ciutat. Amb aquest motiu la casa Canals fou el nucli central de la improvisada residència reial que es va organitzar per allotjar la comitiva, junt amb les cases veïnes, que es comunicaren interiorment, per aconseguir un sol conjunt.

La ubicació de les cases sobre la muralla amb vistes al mar, l'esplanada que permetia la celebració d'espectacles i, sens dubte, la qualitat de les cases del carrer d'en Granada

va justificar la decisió. Ara aquesta via prenia el lloc que al segle XVI li havia tocat al carrer dels Cavallers amb la visita de l'emperador Carles V.

El carrer dels Cavallers

ANTONIO SALCEDO MILIANI

Notes

- 1 SADA DEL CASTILLO, P.; TERRE I VIDAL, M. «La Formació de l'estructura urbana de la Part Alta». A *La Part Alta dels Centre Històric de Tarragona*. Institut d'Estudis Catalans: Barcelona, 1990, p. 18.
- 2 Ídem p. 18.
- 3 PALMA DE MALLORCA, A. *Las Calles Antiguas de Tarragona (S. XIII-XIX)*, vol. I. Excma. Diputació Provincial de Tarragona: Tarragona, 1959, p. 29.
- 4 SALVAT BOVÉ, J. *Tarragona Antigua y Moderna a través de su nomenclatura urbana, S. XIII al XIX*, Tarragona, Ajuntament de Tarragona, 1981, p. 106.
- 5 MAS I ARRADONDO, C. *Els Castellarnau dels Pallars a Tarragona*, Publicacions Paratge Tarragoní: Tarragona, p. 19-20.
- 6 ROVIRA I GÓMEZ, S. «Casa Castellarnau, de Tarragona», *Tarragona, Revista dels arquitectes tècnics i aparelladors de Tarragona* n. 19, setembre de 2000, p. 56.
- 7 PETROFILO, «Casa Castellarnau», *Diario Español*, 26-12-1960, p. 2.
- 8 ROVIRA I GÓMEZ, S. «Casa Castellarnau, de Tarragona», *op. cit.* p. 58.
- 9 PALMA DE MALLORCA, A. *Las calles antiguas de Tarragona*, *op. cit.* p. 105.
- 10 CABALLERO, M., *Inventari Casa Canals*, Tarragona, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, vol. 1, p. 19.

El carrer d'en Granada

